

Regional biblioteksplan Gävleborg 2020-2021

Remissversion

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Syfte	3
Biblioteksplaneprocess.....	4
Region Gävleborgs biblioteksverksamheter (uppdrag, metoder och sammanhang).....	5
Kultur Gävleborg.....	5
Sjukhusbiblioteket.....	7
Folkhögskolornas bibliotek	9
Bollnäs Folkhögskola.....	9
Forsa Folkhögskola	9
Västerbergs Folkhögskola.....	9
Fokusområden	10
Barnrätt.....	10
Litteratur	11
Läsfrämjande.....	12
Medie- och informationskunnighet	13
Mångfald	15
Samverkan.....	17
Uppföljning	19

Bakgrund

Enligt bibliotekslagen 2013:801, § 17 ska kommuner och landsting anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Regional biblioteksplan för Gävleborg 2020-2021 omfattar därmed den biblioteksverksamhet som bedrivs inom Region Gävleborg. Inom Kultur- och kompetenförvaltningen finns den regionala biblioteksverksamheten inom avdelningen Kultur Gävleborg och folkhögskolebiblioteken på Västerbergs, Forsa och Bollnäs folkhögskola. Inom hälso- och sjukvården finns sjukhusbibliotek på Gävle sjukhus och Hudiksvalls sjukhus.

Detta är den tredje regionala biblioteksplanen för Gävleborg som ska gälla under perioden 2020-2021. Den första planen antogs 2014 och den andra planen år 2016. Anledning till att denna plan har en giltighetstid på två år är att Region Gävleborg avser att involvera den regionala biblioteksplanens process och giltighetstid med den kommande regionala kulturplanen för perioden 2022-2024.

Under våren 2019 presenterades Kungliga biblioteket (KB) *Demokratins skattkammare - förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Detta efter att regeringen under 2015 tilldelat KB ett uppdrag att föreslå långsiktiga mål och strategier för att främja samverkan och kvalitetsutveckling i hela det allmänna biblioteksväsendet. Strategin bär visionen *Bibliotek för alla* med demokrati som mål. Till visionen kopplas medel för att uppnå detta: läsning, lärande, nationella bibliotekstjänster, samhällets öppna rum, forskning och gemensam infrastruktur. I arbetet med den regionala biblioteksplanen har de delar i strategiförslaget som varit relevanta för de regionala biblioteksverksamheterna tagits i beaktande.

Syfte

Bibliotekslagens portalparagraf (2013:801):

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

I bibliotekslagen är barn och unga prioriterad målgrupp samt personer med funktionsvariationer, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska.

Region Gävleborgs biblioteksplan är ett av de styrdokument som regionfullmäktige beslutar om. De fokusområden som finns i den regionala biblioteksplanen ska prägla respektive biblioteksverksamhets ordinarie planering och följas upp på verksamhetsnivå som en del av den årliga uppföljningen.

Biblioteksplaneprocess

Den regionala biblioteksplanen är ett resultat av en dialogprocess som Kultur Gävleborg har genomfört för att skapa ökad relevans och bred förankring.

Kultur Gävleborg har haft samråd med berörda verksamheter (sjukhusbibliotek och folkhögskolor) för att ta fram prioriteringar och visioner. Dialog med länets kommuner har genomförts vid två möten med folkbibliotekscheferna inom HelGe-styrgrupp (länsövergripande bibliotekssamarbete). Arbetet med den regionala biblioteksplanen har presenterats vid ett regionalt kulturchefsmöte.

Syftet med dialogprocessen har varit att få kunskap om de olika biblioteksverksamheterna och få inspel från varje verksamhet och från länets kommuner. Dialogerna har handlat om att skapa samsyn, identifiera utmaningar och fundera över länets behov av att vidareutveckla Region Gävleborgs samlade biblioteksverksamhet under planperioden 2020-2021.

Skrivandet av den regionala biblioteksplanens remissupplaga har varit en kollektiv process med samtliga berörda verksamheter involverade.

Region Gävleborgs kultur- och kompetensnämnd och hälso- och sjukvårdsnämnd godkände den 18 juni 2019 att skicka ut remissversionen av den regionala biblioteksplanen.

Remissinstanser var följande:

- *Samtliga kommuner i Gävleborg: Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Ljusdal, Nordanstig, Ockelbo, Ovanåker, Sandviken och Söderhamn*
- *Högskolan i Gävle*
- *Gävleborgs regionala funktionshinders-föreningar; Funktionsrätt Gävleborg (före detta Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) Gävleborg)*
- *Synskadades Riksförbund (SRF) Gävleborg).*

Region Gävleborg bearbetade den regionala biblioteksplanen utifrån de inlämnade remissvaren.

Region Gävleborgs politiska instanser antog slutversionen av den regionala biblioteksplanen vid följande sammanträden:

- *Kultur- och kompetensnämnden: 22 november 2019*
- *Hälso- och sjukvårdsnämnden: 26 november 2019*
- *Regionstyrelsen: 10 december 2019*
- *Regionfullmäktige: ... februari 2020.*

Region Gävleborgs biblioteksverksamheter

Det är hälso- och sjukvårdsnämnden och kultur- och kompetensnämnden som ansvarar för de olika biblioteksverksamheterna inom Region Gävleborg.

Kultur- och kompetensnämnden ansvarar för den regionala biblioteksverksamheten inom avdelningen Kultur Gävleborg samt biblioteken på Bollnäs, Forsa och Västerbergs folkhögskolor.

Hälso- och sjukvårdsnämnden ansvarar för sjukhusbibliotekens regionövergripande uppdrag. Sjukhusbiblioteket är en del av Centrum för klinisk utbildning, som finns inom hälso- och sjukvårdens gemensamma resurser.

Kultur Gävleborg

Uppdrag

Från bibliotekslagen (SFS 2013:201) § 11:

Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

Från Regional kulturplan Gävleborg 2019-2021:

Den regionala biblioteksverksamheten kompetensutvecklar, samordnar och ger utvecklingsstöd till folkbiblioteken i Gävleborg. Ambitionen är att genom biblioteken ge alla invånare jämlik tillgång till litteratur, information och biblioteksservice samt stöd till formellt och informellt lärande. Den regionala biblioteksverksamheten bedriver omvärldsbevakning, driver projekt och metodutveckling.

I den regionala kulturplanen finns följande särskilda insatser definierade för den regionala biblioteks- och läsfrämjande verksamheten inom Kultur Gävleborg:

- arbeta fram kommande regional biblioteksplan (2020-2021) i samråd med länets berörda aktörer
- bidra till att vidareutveckla samarbetet inom HelGe-biblioteken i samverkan med länets folkbibliotek
- genomföra kompetenshöjande insatser avseende folkbibliotek som demokratiska, tillgängliga och kreativa mötesplatser
- vidareutveckla språk- och läsfrämjande projekt för barn och unga
- vara kompetens- och utvecklingsnod för att öka den digitala kompetensen hos länets invånare genom folkbiblioteken

Sedan 2019 finns verksamhetsområdet litteratur definierat som ett eget område i den regionala kulturplanen. Verksamhetsutvecklaren inom litteratur arbetar tätt tillsammans med verksamhetsutvecklarna inom bibliotek. Bland de särskilda insatser som är definierade för litteraturverksamheten inom Kultur Gävleborg finns följande som direkt berör biblioteksverksamhet:

- skapa mötesplatser för länets aktörer för erfarenhetsutbyte, kompetenshöjande insatser och samverkan
- utforma koncept för regionala litterära arenor som skapar möten mellan invånarna och de litterärt verksamma
- inkludera de nationella minoritetsspråkens litteratur samt litteratur på länsinvånarnas olika språk i regionala insatser
- utveckla konstöverskridande insatser för unga vuxna i litterärt skrivande, i samverkan med länets arrangörsled och pedagogiska verksamheter

Metoder

Kultur Gävleborg har ett flertal metoder och arbetssätt för att uppfylla mål och uppdrag:

- samverkan, nätverk och dialog
- gemensamt lärande och metodutveckling
- forskningsbaserat arbetssätt
- strategiskt stöd
- omvärldsbevakning
- kompetenshöjande insatser
- stöd och bidrag till utvecklingsprojekt

Sammanhang

Den regionala biblioteksverksamheten är en del av avdelningen Kultur Gävleborg inom Kultur- och kompetensförvaltningen. Kultur Gävleborg driver verksamhetsutveckling inom olika konst- och kulturområden med sakkunskap, överblick och nätverk. Samtliga medarbetare inom avdelningen, med sina olika kompetenser och ansvarsområden, är resurser för biblioteksutvecklingen i Gävleborg. På samma sätt ska verksamhetsutvecklarna inom biblioteksverksamheten och litteraturverksamheten bidra till att förverkliga hela avdelningens mål.

Den regionala biblioteksverksamheten är ett stöd för biblioteksutveckling i hela Gävleborg, så väl för kommunerna som för Region Gävleborgs övriga bibliotek. Ansvar för respektive bibliotek ligger dock på det enskilda bibliotekets huvudman. Kultur Gävleborg har inte i uppdrag att kompensera för bristande resurser, varken åt kommuner eller åt biblioteksverksamheter inom Region Gävleborg.

I Gävleborg finns ett framgångsrikt och väletablerat bibliotekssamarbete vid namn HelGe-biblioteken som inkluderar länets samtliga folkbibliotek och Kultur Gävleborgs verksamhetsutveckling inom bibliotek- och läsfrämjande verksamhet. Samarbetet är en regional plattform för att stärka biblioteksverksamhet och biblioteksutveckling i hela länet.

HelGe-samarbetet reglerar inte innehållet i respektive kommuns egen biblioteksverksamhet. Varje kommun ansvarar enligt bibliotekslagen för att upprätta en egen biblioteksplan som behandlar den egna biblioteksverksamheten, där folkbibliotek och skolbibliotek ingår.

Under 2018 genomfördes en översyn av samarbetets organisation med förslag till förbättringar och prioriteringar. HelGe-styrgrupp fortsätter utvecklingsarbetet under 2019. Sedan mars 2019 har Kultur Gävleborg rollen som ordförande i styrgruppen och en av verksamhetsutvecklarna arbetar med strategisk samordning. Verksamhetsutvecklarna på den regionala biblioteksverksamheten ingår inte operativt i HelGe-samarbetets arbetsgrupper utan fungerar som strategiskt stöd vid behov.

Sedan 30 juni 2019 flyttades ansvaret för HelGe-bibliotekens avtal och upphandlingar från Region Gävleborg till Gävle kommun. En överenskommelse för avtalssamverkan upprättades mellan Gävle kommun och länets kommuner. Kultur Gävleborg har ingen roll i detta arbete.

De databaser som finns inom HelGe-biblioteken finansieras på olika sätt. Vissa kostnader belastar kommunerna enskilt, andra kostnader fördelas efter överenskommelse genom HelGe-samarbetet. Några databaser har helt eller delvis finansierats av Kultur Gävleborg. I regional biblioteksplan 2016-2019 formulerades ett uppdrag att utreda detta i och med att den regionala biblioteksverksamheten inte ska arbeta med kompletterande medieförsörjning. Detta arbete ska vara klart innan den nya planperioden börjar.

Sedan 2018 har ett flertal nationella satsningar riktats gentemot kommuner och regioner för att öka tillgången till och stärka biblioteksverksamhet i hela landet. Regeringens satsning *Stärkta bibliotek* som pågår 2018-2020 med bland annat destinerade statsbidrag till regional biblioteksverksamhet har skapat goda förutsättningar för bland annat läs- och litteraturfrämjande arbete i Gävleborg. Nationella projektmedel till *Bokstart Gävleborg* och *Digitalt först* har möjliggjort större satsningar på kompetenslyft och bred samverkan mellan olika aktörer.

Sjukhusbiblioteket

Uppdrag

Sjukhusbiblioteket är ett medicinskt bibliotek som ska bidra till hälso- och sjukvårdens utveckling och måluppfyllelse genom att förmedla och underlätta inhämtandet av evidensbaserad kunskap och information. Biblioteket är en pedagogisk resurs för fortbildning och kompetensutveckling genom att bland annat bistå vid inhämtandet av relevant vetenskaplig information vid forskning och utveckling. Sjukhusbiblioteket tillhandahåller och sprider motsvarande information till patienter och närstående som exempelvis vill öka sin kunskap om sjukdomstillstånd och god hälsa.

De senaste åren har kulturens betydelse för en god hälsa och välmående tydliggjorts. Som en konsekvens av detta tillhandahåller även de medicinska biblioteken allmän litteratur och medier i begränsad omfattning.

Primära målgrupper är personal och studerande, men biblioteket fyller även en viktig funktion för patienter och närstående.

Sjukhusbiblioteken ska genom ett inkluderande arbetssätt och utbud förmedla och underlätta inhämtandet av evidensbaserad kunskap och information, för målgrupperna.

Metoder

- *Nätverk*
Sjukhusbiblioteken ingår i olika nätverk såväl nationellt som regionalt. Exempel på detta är HTA (Health Technology Assessment) och Kunskapsstyrning, övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek. Detta sker bland annat genom nationellt EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition).
- *Forskningsbaserat arbetssätt*
De medicinska bibliotekens är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten.
- *Strategiskt stöd*
Sjukhusbibliotekens roll som strategiskt stöd utgår från att vara en del inom utveckling av HTA (Health Technology Assessment) och kunskapsstyrning. Viktiga komponenter är också nätverk och samarbeten med övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek. Detta sker bland annat genom nationellt EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition) som syftar till att säkerställa hälso- och sjukvårdens tillgång till vetenskaplig information.
- *Kompetenshöjande insatser*
De medicinska bibliotekerna är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten.

Sammanhang

Sjukhusbiblioteket har ett regionövergripande uppdrag med fysiska placeringar vid Hudiksvalls respektive Gävle sjukhus och omfattar primärt all offentligt driven hälso- och sjukvård. De privata vårdgivare som bedriver hälso- och sjukvård på uppdrag av Region Gävleborg erbjuds möjlighet att erhålla tjänster genom avtal, detsamma gäller regionens övriga verksamheter inklusive bolag.

Verksamheten är nationellt en del inom utveckling av HTA (Health Technology Assessment) och Kunskapsstyrning. Nätverk och samarbeten med övriga sjukhusbibliotek och universitetens medicinska bibliotek, bland annat genom EIRA-samarbetet (Effective Information Retrieval and Acquisition) som syftar till att säkerställa hälso- och sjukvårdens tillgång till vetenskaplig information.

En nära samverkan ökar möjligheterna till kostnadseffektivt och utvecklande användande av den samlade kompetensen. Samarbete sker med hälso- och sjukvårdens verksamheter, liksom med de *Hälsotorg* som finns på Hudiksvall och Gävle sjukhus. *Hälsotorgen* jobbar bland annat med att vägleda patienter, närstående och övriga besökare till kvalitetssäkrad information samt stödja till förändring av livsstil inom ett antal områden.

Folkhögskolornas bibliotek

Uppdrag

Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället (Proposition 2013/14:172 *Allas kunskap - allas bildning*).

Statens stöd till folkhögskolorna regleras i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. De fyra syftena med statens stöd till folkbildningen är att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Biblioteken spelar en central roll i detta arbete.

Sammanhang

Bollnäs Folkhögskola

Biblioteket på Bollnäs Folkhögskola har en biblioteksassistent anställd på 50 %. Bibliotekssystemet Cicero LMS har köpts in för att övergå till digital katalogisering och lånehantering. Bibliotekets utbud ses över och uppdateras i samverkan med det pedagogiska arbetslaget. Målområdena ska hållas levande och förbättras efter behov.

Forsa Folkhögskola

Biblioteket på Forsa Folkhögskola bemannas av en lärare som har biblioteksansvar som 25 % av sin tjänst. Biblioteket är öppet dygnet runt, men bemannas 10 timmar/vecka. Som stöd för personer med läs- och skrivsvårigheter, samt personer med svenska som andraspråk, köps kontinuerligt in litteratur på lättläst svenska och engelska på olika nivåer, en del litteratur både som bok och ljudbok.

Västerbergs Folkhögskola

Biblioteket på Västerbergs Folkhögskola bemannas till 50 % av en lärare med biblioteksansvar. Genom bibliotekets olika resurser stöttas pedagogiken på skolan. Bibliotekens demokratiska uppdrag står i fokus genom att skolans deltagare blir biblioteksanvändare och genom att de under sin tid på skolan utvecklar en naturlig relation till biblioteket.

Fokusområden

Barnrätt

FN:s konvention om barnets rättigheter inkorporeras i Sveriges lag den 1 januari 2020. Med detta menas att hela konventionen tas in i svensk lagstiftning. Härmed sätts barnets rättigheter i fokus och barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.

Barnrätt är ett samlingsbegrepp för de regler som rör barns rätt i samhället. Med barn avses alla människor upp till 18 år. Alla barn har samma rättigheter oberoende av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Barns rättigheter i Sverige gäller oberoende av barnets födelseland och föräldrarnas bakgrund eller situation.

Kultur Gävleborg

Barn och unga är en prioriterad grupp både inom bibliotekslagen och den regionala kulturplanen. Kultur Gävleborg ska vara en resurs för länets folkbibliotek och Region Gävleborgs övriga biblioteksverksamheter i arbetet med att stärka barns rätt. Kultur Gävleborg ska stödja bibliotekens arbete utifrån metoden *Löpa linan ut – om att implementera barnkonventionen på folkbibliotek* genom att erbjuda fortbildning och ledarskapsutbildning inom området.

Kultur Gävleborg ska arbeta för att stärka den sociala hållbarheten genom att främja barn och ungas tillgång till språk och bildning. Metoder för det är att initiera, driva och samverka kring strategiska insatser inom läs- och språkutveckling i samarbete med andra aktörer, t ex inom arbetet med *Bokstart Gävleborg* och *Läs på recept*.

Sjukhusbiblioteket

Sjukhusbiblioteken har en viktig roll både gentemot vårdnadshavare och personal, när det gäller att tillgängliggöra evidensbaserad kunskap och information kring regelverk, men framför allt gällande barn och ungdomars hälsa, rättigheter och livssituation. Mellan sjukhusbibliotek och de hälso- och sjukvårdsverksamheter som jobbar med barn och unga finns samverkan gällande såväl olika medier som inhämtande av evidensbaserad kunskap och information.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna har en indirekt roll i arbetet med barnrätt genom att mänskliga rättigheter behandlas inom flertalet kurser, ibland i samarbete med biblioteket. Biblioteket och den pedagogiska personalen arbetar på olika sätt för att sprida kunskap om barns läsande samt uppmuntra kursdeltagare att läsa för och tillsammans med barn.

Litteratur

Kultur Gävleborg

Litteratur är sedan 2019 ett nytt och eget verksamhetsområde inom den regionala kulturplanen och hos Kultur Gävleborg. Inför uppdraget genomfördes en regional utredning *Konsten att synliggöra litteraturen* som identifierade ett flertal utvecklingsområden.

Under planperioden ligger fokus på att bygga upp en stark infrastruktur för litteraturen, skapa fler offentliga arenor och stödja och utveckla aktörerna inom litteraturområdet. För att åstadkomma detta kommer nätverksträffar och utbildningar att arrangeras, litteraturprojekt initieras och stöddas och utvecklingsinsatser genomföras inom särskilt prioriterade områden (exempelvis residensverksamhet, nationella minoritetsspråk och ungas litterära skrivande). Arbetet kommer att ske i nära samverkan med bland annat litterärt verksamma, folkbibliotek och andra regionala kulturaktörer.

Sjukhusbiblioteket

Sjukhusbiblioteken kan ses som en del i lokala nätverk och i samverkan med andra relevanta aktörer genomföra olika arrangemang med koppling till sitt uppdrag. Exempelvis kan besök anordnas av representanter från aktörer vars tjänster biblioteket tillhandahåller i form av databaser, e-tidskrifter och e-böcker. Detta i syfte att utbilda för att slutanvändarna bättre ska kunna använda tjänsterna.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna omvärldsbevakar ny och gammal litteratur genom att åka på bokmässor, utforska tidningar och webb, besöka andra bibliotek eller andra verksamheter som är relaterade till litteratur. Inköp görs för att erbjuda ett normkritiskt utbud med en god språklig tillgänglighet. Olika aktiviteter kan ske i biblioteket såsom författarbesök, poesidagar, öppen scen med mera.

På Bollnäs Folkhögskola finns skrivarlinje i ett par varianter och även sommarkurser i skrivande. Personalen vid bibliotek och skrivarlinje samarbetar för ömsesidig inspiration kring bland annat val av litteratur.

Läsfrämjande

”Läsfrämjande är att kunna ta del av information och litteratur i olika format och en förutsättning för lärande och delaktighet i ett demokratiskt samhälle. Den fria och kreativa läsningen berör oss som människor och har betydelse för bildning och personligt växande. Såväl för den enskilde som för samhället finns det goda skäl att arbeta för tillgänglig läsning och ett starkt läsande land” (Kulturrådets handlingsprogram för läsfrämjande 2019).

Kultur Gävleborg

Läs- och litteraturfrämjande arbete är ett av bibliotekens grunduppdrag och en del av verksamhetsområdena inom kultursamverkansmodellen. Utifrån människors olika behov ska biblioteken erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel. Biblioteken ska även främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning (bibliotekslagen 2013:801).

Kultur Gävleborg ska stärka barns språk- och läsutveckling och arbeta utifrån begreppet *family literacy*, det vill säga att barns läsning är vuxnas ansvar. Kultur Gävleborg ska driva och utveckla projekt och metodutveckling, till exempel *Bokstart Gävleborg*, för att stärka strukturer kring läsfrämjande från tidig ålder i nära samverkan med folkbibliotek, barnhälsovård, logopedi och förskola. Den bokgåva som delas ut av Region Gävleborg till alla nyfödda ingår i detta arbete.

Kultur Gävleborg ska genom projektstöd, metodutveckling och kompetensutveckling bidra till utvecklingen av bibliotekens läsfrämjande arbete tillsammans med målgrupper i olika åldrar och olika social bakgrund. Kultur Gävleborg ska även söka samarbeten med andra kompetensområden och organisationer för att utveckla läsfrämjande metoder som ger möjlighet till att läsa på olika sätt, anpassat för olika åldrar och funktionsvariationer.

Kultur Gävleborgs läsfrämjande verksamhet tar avstamp i det vidgade textbegreppet, det vill säga berättande genom text, bild, film eller ljud. Verksamheten ska vidareutveckla och skapa nya ingångar till litteratur och läsning genom samarbeten med andra kompetenser och verksamhetsområden, till exempel inom film, konst och crossmedia.

Läsdelegationen har i sitt betänkande *Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället* (SOU 2018:57) identifierat behovet av ett nationellt ”läslyft” för folkbibliotekspersonal. Förslaget är under beredning hos regeringen. Om förslaget blir realitet bör Kultur Gävleborg ha en beredskap för detta.

Sjukhusbiblioteket

Region Gävleborgs arbete med kultur och hälsa utvecklas och de medicinska biblioteken används som en strategisk resurs inom detta arbete.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna deltar i projektet *Bokstart Gävleborg*, vilket syftar till att främja läsandet hos barn genom att stötta vuxna att tidigt börja läsa för barn. Folkhögskolornas ska även stimulera till läsning hos vuxna, samt uppmuntra till läsning som en del av språkinläring. Detta kan ske genom olika aktiviteter i biblioteket såsom läslunch, bokpresentationer, författarbesök, poesidagar, öppen scen med mera.

Medie- och informationskunnighet

I dagens överflöd av information är det viktigare än någonsin att alla har förmågan att ta till sig information, sätta den i ett sammanhang samt avgöra om den är korrekt. Att förstå nyhetsflödet och kunna anpassa sig efter aktuella händelser utgör kärnan i yttrande- och informationsfriheten.

Den årliga rapporten *Svenskarna och Internet 2018* konstaterar att fler kopplar upp sig allt mer och färre lämnas kvar i ett digitalt utanförskap. Dock finns den digitala klyftan kvar då fortfarande ca 1,1 miljoner svenskar uppger att de sällan eller aldrig är uppkopplade på internet. Ålder är det tydligaste sambandet med att inte koppla upp sig och 75 % av de som inte gör det är över 65 år.

Med medie- och informationskunnighet (MIK) avses de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang. Digital kompetens handlar om förmåga att förstå och använda digitala verktyg och tjänster.

Kultur Gävleborg

Kultur Gävleborgs biblioteksverksamhet ska vara en aktiv aktör inom det regionala digitaliseringsarbetet genom att lyfta bibliotekens roll i det demokratiska samhället och bidra till en ökad digitala delaktighet.

Kultur Gävleborg driver sedan ett antal år ett strategiskt arbete inom medie- och informationskunnighet. Med avstamp i att MIK är demokratifråga samarbetar flera kompetenser från olika verksamhetsområden. Kultur Gävleborg arrangerar en årlig regional konferens i samverkan med länets kommuner för att stärka bibliotekspersonal och pedagogers arbete och kompetens inom området. Kultur Gävleborg ska vidareutveckla denna mötesplats och söka en bred samverkan med fler aktörer, både internt och externt.

Kultur Gävleborg ska vara ett strategiskt stöd i bibliotekens utvecklingsarbete och metodutveckling inom området MIK och digital kompetens. Sedan 2018 arbetar Kultur Gävleborg på uppdrag av Kungliga biblioteket med det nationella, digitala kompetenslyftet för all bibliotekspersonal, *Digitalt först med användaren i fokus*. Projektet som pågår till och med 2020 ska bidra till en bred digital kompetenshöjning hos landets befolkning med stöd i folkbiblioteken. De regionala biblioteksverksamheterna ska under projektperioden fungera som kompetens- och utvecklingsnoder i detta arbete med metodutveckling och fortbildningsinsatser för chefer, ledare och medarbetare.

Sjukhusbiblioteket

De medicinska biblioteken är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Målet är att bibliotekens målgrupper upplever en god tillgänglighet och flexibilitet.

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten. Målet är att biblioteken utvecklar den kliniska biblioteksmodellen.

Biblioteken bidrar inom sitt uppdrag till hälso- och sjukvårdens måluppfyllelse med fokus på ”vår gemensamma patient”. Målet är att undersöka förutsättningar för samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården.

Folkhögskolornas bibliotek

Biblioteken spelar en viktig roll i folkhögskolornas demokratiuppdrag. I samarbete med de pedagogiska arbetslagen ska biblioteken ge kursdeltagarna förutsättningar för att bli aktiva och medvetna samhällsmedborgare.

Mångfald

Respekten för alla människors lika värde är ett fundament i de mänskliga rättigheterna och ska främjas inom samtliga av Region Gävleborgs verksamheter. Arbetet för likabehandling är en del av Region Gävleborgs värdegrundsarbete som handlar om att aktivt främja mångfald och säkerställa allas lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet och uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Likabehandlingsarbetet utgår från Region Gävleborgs fastställda likabehandlingspolicy.

Enligt Bibliotekslagen (2013:801) ska bibliotek vara tillgängliga för alla vilket innebär att arbete för personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och urfolket samt personer med annat modersmål än svenska ska vara prioriterat (2013:801).

Enligt Språklagen (2018:1367) som trädde i kraft 1 januari 2019, stärks minoritetsspråkens ställning. Inom förvaltningsområdena utvidgas rätten till förskola på minoritetsspråk. Rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk utvidgas och ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Lagen ger ökade möjligheter till äldreomsorg på jiddisch och romani chib. Gävleborg är finskt förvaltningsområde och Söderhamn, Hofors, Sandviken och Gävle är finska förvaltningskommuner. Lagstiftningen innebär ökade krav på samtliga bibliotek i länet att tillhandahålla information på minoritetsspråken. Gävle kommun är även utvecklingskommun för romsk inkludering.

Kultur Gävleborg

I den regionala kulturplanen finns uppdraget till den regionala biblioteksverksamheten att arbeta för att främja folkbibliotek som demokratiska, tillgängliga och kreativa mötesplatser.

Kultur Gävleborg ska vara ett stöd för biblioteken i att följa lagstiftning och stimulera utvecklingsarbete och mediasamarbete för personer som talar de nationella minoritetsspråken och urfolkets språk, i alla åldrar. Detta genom inspiration, metodutveckling, nätverksbyggande och kompetensutveckling. Kultur Gävleborg ska fortsätta stärka samarbetet med andra regioner inom detta område för att systematiskt öka kompetensen.

Kultur Gävleborg har medverkat i framtagandet av forskningsrapporten *Sen går jag hem när de stänger – en studie om nyanländas biblioteksanvändning* av Ola Pilerot och Jenny Lindberg vid Bibliotekshögskolan i Borås. Med utgångspunkt i intervjuer och observationer behandlas ämnet i syfte att utveckla fördjupade kunskaper om vad som möjliggör och begränsar bibliotekstjänster riktade mot nyanlända. Rapportens slutsatser skapar en grund för Kultur Gävleborgs fortsatta arbete med att ge stöd för ökad integration på folkbiblioteken.

Kultur Gävleborg ska ta tillvara erfarenheterna från det interregionala projektet *Alla kan läsa och hör sen* med syfte att öka tillgången till tillgängliga medier på bibliotek. Det regionala nätverk som startade under projektperioden med representanter från folkbiblioteken ska vidareutvecklas för att skapa goda möjligheter för samverkan, erfarenhetsutbyte och metodutveckling. Kultur Gävleborg ska även utveckla samarbete med sjukhusbiblioteken och folkhögskolornas bibliotek.

Kultur Gävleborg ska fortsätta främja utvecklingen av biblioteken som kreativ mötesplats genom att uppmuntra och stödja utvecklingen av så kallade makerspaces och skaparbibblor. Den internationella makerrörelsen definierar grundtanken med makerspace som ”en verkstadslignande miljö som uppmuntrar till delning av kunskap, verktyg och idéer”. Genom att uppmuntra bibliotek att skapa möjligheter och stimulera till att experimentera med teknik, konst- och kulturformer, hantverkstraditioner med mera skapas nya förutsättningar för möten, innovation och lärande.

Kultur Gävleborgs handlingsplan för ökad tillgänglighet följs upp och uppdateras årligen. Verksamhetens kommunikation ska vara målgruppsanpassad för att främja ett vidgat och mer tillgängligt deltagande, till exempel genom klarspråk och bildtolkning.

Kultur Gävleborg är sedan 2016 en hbtq-certifierad verksamhet. Certifikatet innebär att verksamheten har en kvalitetssäkrad metod för att arbeta med jämlikhet och utfärdas av RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter). Under planperioden ska verksamheten vidareutveckla arbetet och ge ett strategiskt stöd till folkbiblioteken.

Sjukhusbiblioteket

Ett inkluderande arbetssätt, utbud och modern teknik, möjliggör för alla inom målgruppen att ta del av relevant evidensbaserad kunskap och information.

De medicinska biblioteken är viktiga förmedlare av aktuell evidensbaserad kunskap och vetenskaplig information. En förutsättning för detta är att hög och ändamålsenlig kompetens tillhandahålls samt att medieutbudet, fysisk och digitalt, motsvarar verksamheternas krav. Målet är att bibliotekens målgrupper upplever en god tillgänglighet och flexibilitet.

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten. Målet är att biblioteken utvecklar den kliniska biblioteksmodellen.

Ett gemensamt ansvar för Region Gävleborgs resurser och utvecklingsområden ger goda synergieffekter. Målet är att organisationens bibliotek utvecklar sin samverkan med andra aktörer.

Folkhögskolornas bibliotek

Folkhögskolorna arbetar med språklig mångfald genom att erbjuda litteratur på flera olika språk. Lexikon, böcker för språkträning och lättlästa böcker på ett flertal språk finns tillgängligt.

Biblioteken har en god tillgänglighet och är alltid öppna när folkhögskolorna är öppna. De deltagare som bor på folkhögskolorna har tillgång till biblioteken dygnet runt. Biblioteken är anpassade för att vara fysiskt tillgängliga men även utbudet av litteratur präglas av ett tillgänglighetsperspektiv.

Samverkan

Gemensamt för alla biblioteksverksamheterna inom Region Gävleborg är att de under planperioden tillsammans ska skapa former för meningsfull samverkan.

En gemensam utmaning är kompetensförsörjning av utbildad bibliotekspersonal, oavsett biblioteksform.

Kultur Gävleborg

Sedan 2014 ingår den regionala biblioteksverksamheten i den regionala kulturplanen och kultursamverkansmodellen. I februari 2019 publicerade SKL (Sveriges kommuner och landsting) rapporten *Regional biblioteksverksamhet – en del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna*. I rapporten beskrivs styrkan i att biblioteken är en del av en samlad kultursektor som fått en starkt politisk uppmärksamhet och förankring. Samtidigt har biblioteksverksamhet en stark egen identitet som behöver utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Slutsatsen är att samverkan med andra kulturområden och aktörer kan tillföra nya perspektiv på hur biblioteksverksamhet och det läs- och litteraturfrämjande arbetet i stort kan bedrivas och nå fler. Samverkan skapar ökade möjligheter till erfarenhetsutbyte, ömsesidigt lärande och verksamhetsutveckling.

De kommunala folkbiblioteken är den viktigaste samarbetsparterna för den regionala biblioteksverksamheten. I nära samverkan med folkbiblioteken ska Kultur Gävleborg driva biblioteksutveckling i hela länet. I HelGe-styrgrupp ingår samtliga chefer för länets folkbibliotek (eller utsedd person med mandat att fatta beslut) och chefen för den regionala biblioteksverksamheten inom Kultur Gävleborg. Kultur Gävleborg är en likvärdig part i HelGe-samarbetet med ett strategiskt uppdrag i fråga om;

- planering av kompetensutveckling och utvecklingsinsatser
- ansökningar för finansiering av större insatser
- omvärldsbevakning
- utvärdering och uppföljning

Inom HelGe-samarbetet har Kultur Gävleborg den formella rollen som ordförande i styrgruppen, ständig sekreterare och strategiskt samordnare.

Den regionala biblioteksverksamheten ska vara en aktiv del i det regionala utvecklingsarbetet och samverka på bred front med aktörer inom Region Gävleborg, med länets kommuner och Högskolan i Gävle med flera.

På nationell nivå ska Kultur Gävleborg vara en aktiv aktör inom *Föreningen för regional biblioteksverksamhet* (FRB) som fungerar som en plattform för samverkan, fortbildning och erfarenhetsutbyte. Verksamhetsutvecklarna inom Kultur Gävleborg ingår i interregionala och nationella nätverk som stärker biblioteksutveckling inom en rad områden.

Kultur Gävleborg ska delta i Kungliga bibliotekets kvalitetsdialog med fokus på att stärka det regionala och kommunala arbetet med biblioteksplaner.

Sjukhusbiblioteket

Genom att öka närvaron i vårdverksamheternas dagliga sammanhang, förbättras möjligheterna att tillvarata bibliotekens resurser i vården av den enskilda patienten. På så sätt utvecklar biblioteken den kliniska biblioteksmodellen.

Biblioteken bidrar inom sitt uppdrag till hälso- och sjukvårdens måluppfyllelse med fokus på "vår gemensamma patient". Verksamheten ska undersöka förutsättningar för samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården.

Ett gemensamt ansvar för Region Gävleborgs resurser och utvecklingsområden ger goda synergieffekter. På så sätt utvecklar Region Gävleborgs bibliotek sin samverkan med andra aktörer.

Folkhögskolornas bibliotek

Region Gävleborgs tre folkhögskolor ska samverka genom möten en gång per termin för att utveckla verksamheten och skapa mer aktivitet i biblioteken, samt stötta och inspirera varandra.

Uppföljning

Regional biblioteksplan Gävleborg 2020-2021 ska genomföras och följas upp i årliga verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser.

För den regionala biblioteksverksamheten inom Kultur Gävleborg sker uppföljning även inom ramen för kultursamverkansmodellen och Regional kulturplan Gävleborg 2019-2021.

För folkhögskolorna sker uppföljning även till Folkbildningsrådet.

För att skapa goda förutsättningar för samverkan ska ett årligt dialogtillfälle genomföras med representanter för samtliga biblioteksverksamheter inom Region Gävleborg. Kultur Gävleborg har i uppdrag att sammankalla till denna dialog.

Remissversion